

Motion till riksdagen

1988/89:Ju8

av Rolf Dahlberg m. fl. (m)

med anledning av prop. 1988/89:108 om

säkerhetspolisens inriktning och organisation m.m.

I propositionen redovisas ett antal förslag som syftar till att förbättra säkerhetspolisens verksamhet. Förslagen är i huvudsak väl ägnade att öka säkerhetspolisens effektivitet och vidga den parlamentariska insynen i denna del av polisväsendet. Såsom vi närmare kommer att utveckla nedan kan emellertid vissa invändningar riktas mot en del av förslagen.

Enligt propositionen skall regeringen utfärda riktlinjer för säkerhetspolisen. Riktlinjerna skall tillkomma efter samråd med partiledarna för de partier som är företrädare i utrikesnämnden.

Vi delar uppfattningen att detta är en lämplig metod för att styra säkerhetspolisens verksamhet. Vi vill samtidigt betona vikten av att dessa riktlinjer är så utformade att de inte ger upphov till oenighet mellan berörda partiledare. Såsom framhålles i propositionen måste de aktuella riktlinjerna normalt sett vara hemliga. För det fall olika meningar yppas angående riktlinjernas utformning måste emellertid partiledarna vara oförhindrade att diskutera frågan offentligt, under förutsättning att landets intressen inte skadas eller att säkerhetspolisens verksamhet inte lider men.

I propositionen framhålles att statsmakternas styrning av säkerhetspolisen måste ske på ett sätt som inte kommer i konflikt med de grundlagsfästa principerna om myndigheternas självständighet. Vi delar givetvis denna uppfattning. Vi vill emellertid samtidigt något beröra vad som anförts om regeringens styrning av den statliga förvaltningen i dels proposition 1986/87:99 Ledning av den statliga förvaltningen, dels SÄPO-kommitténs betänkande Säkerhetspolisens inriktning och organisation (SOU 1988:16).

I den nämnda propositionen gjordes gällande att det inte fanns några hinder för "informella kontakter" mellan regeringen och myndigheter ens då det var fråga om myndighetsutövning mot enskild enligt regeringsformen II kap. 7 §. Från bland annat moderat sida reagerade vi mot att för utomstående okända kontakter mellan tjänstemän skulle få bilda grund för beslut i regeringen underlydande myndigheter (KU:s betänkande 1986/87:29, reservation 4).

SÄPO-kommittén gjorde gällande att det är nödvändigt att regeringen informeras även om aktuella ärenden hos säkerhetspolisen och att det ofta finns ett behov av "dubbelriktad information mellan regering och myndigheter". Vidare anförde kommittén: "Information av detta slag bör lämnas av statsråd eller tjänstemän i regeringskansliet allt efter omständigheterna. Något formligt regeringsbeslut torde inte erfordras även om informationen innebär att ett statsråd gör ett policybetonat uttalande på regeringens vägnar."

Ett flertal remissinstanser har reagerat på kommitténs resonemang. Riksåklagaren anförde bland annat: "Regeringen bör enligt min mening inte utan starka skäl ge riktlinjer i enskilda ärenden, om inte rikspolisstyrelsen har hänskjutit frågan till regeringen. Om riktlinjer lämnas bör de få formen av regeringsbeslut." Hovrätten över Skåne och Blekinge framförde bland annat: "Hovrätten vill även peka på faran för att det vid de informella kontakterna mellan företrädare för säkerhetspolisen och för regeringen lämnas direktiv vilka kräver beslut av regeringen. Att direktiven i grundlagsenlig ordning meddelas genom beslut av hela regeringen är särskilt viktigt med hänsyn till att konstitutionsutskottet i efterhand skall kunna kontrollera regeringens handlande." Åklagarmyndigheten i Stockholm pekade på en annan aspekt i sammanhanget: "Med rätt eller orätt kan en av regeringen mer eller mindre direktstyrd säkerhetspolis lätt uppfattas som politiserad."

Från moderat sida instämmer vi i den kritik de nämnda remissorganen har framställt. Täta, formlösa kontakter mellan regering och säkerhetspolis i konkreta ärenden måste inge starka betänkligheter. Någon sådan form av informell styrning från regeringens sida i säkerhetspolisens löpande verksamhet bör i princip inte äga rum.

I propositionen föreslås att ledningen av säkerhetspolisen under rikspolischefen bör anförtros åt en säkerhetspolischef som rekryteras bland personer som kan komma ifråga för verkscheffsbefattningar. Flera remissorgan har riktat kritik mot detta förslag.

Stockholms tingsrätt anförde bland annat följande:

Säkerhetstjänsten är en synnerligen viktig del av själva polisverksamheten. Det måste på allt sätt eftersträvas att den inte blir en "stat i staten". Risker här för blir större ju högre tjänsteställning chefen för säkerhetstjänsten har. En samordning med den öppna polisen måste alltid vara garanterad i enlighet med rikspolischefens närmare bestämmande. Den person som utövar chefskapet över säkerhetspolisen måste alltid vara införstådd därmed.

Helsingborgs tingsrätt varnade för risken till dubbelkommando som ett genomförande av ett sådant förslag kan medföra. Tingsrätten menade att det kan ifrågasättas om inte en rimligare lösning vore att låta rikspolischefen få det avgörande inflytandet även över säkerhetspolisens verksamhet. Skulle rikspolischefens arbetsbörda inte medge ett sådant arrangemang kan övervägas om en del av hans nuvarande arbetsuppgifter kan avlastas på annan befattningshavare. Åklagarmyndigheten i Stockholm framförde bland annat följande: "Om säkerhetspolisen ges en chef med den starka ställning som kommittén skisserar, sannolikt med egen stark förankring i regeringskansliet, synes det kunna medföra risker för oklarhet beträffande kompetensfördelningen och andra samarbetsfrågor inom RPS." Även andra remissorgan, polismyndigheten i Malmö och länsstyrelsen i Örebro län, varnade för risken för konflikter och otydlig styrning av verksamheten.

Vi menar att de refererade synpunkterna från remissorganen har fog för sig. Propositionens förslag i denna del bör således avvisas.

Enligt propositionen skall rikspolisstyrelsen få till särskild uppgift att följa tillämpningen av regeringens riktlinjer för säkerhetspolisen och redovisa sin bedömning för regeringen. Det sägs att rent praktiskt innebär dessa uppgifter

att styrelsen får anledning att företa en mera systematisk granskning av säkerhetspolisen än för närvarande och att det bör ankomma på styrelsen att ge anvisningar om den redovisning av verksamheten som erfordras från tjänstemännens sida. Vidare konstateras att det ankommer på tjänstemännen vid myndigheten att biträda styrelsen i den utsträckning som begärs.

Om det skall bli fråga om någon reell granskning från styrelsens sida krävs dock att styrelsen har tillgång till administrativ personal för denna uppgift. Den i propositionen anvisade lösningen är inte tillfredsställande. Den skapar inte den kontinuitet och kunnighet hos den granskande personalen som torde vara nödvändig. Det finns också en uppenbar risk för lojalitetskonflikter beträffande berörd granskningspersonal. Verksamheten kommer ju att avse kollegor. Om inte styrelsens nya uppgift endast skall vara symbolisk torde ett särskilt kansli behöva inrättas. Styrelsen bör vidare ha möjlighet att vid behov anlita utomstående konsulter, exempelvis jurister, om inte sekretesskrav hindrar detta.

De nya och utvidgade uppgifter som föreslås åvila styrelsen måste dessutom antagas bli tämligen tidskrävande och inte sällan omfatta långa föredragningar. Redan nu sammanträder styrelsen i princip var fjortonde dag. Det kan därför ifrågasättas, om inte inom styrelsen borde tillsättas ett särskilt utskott för behandling av rikspolisstyrelsens nya insynsfrågor. Ett sådant utskott kunde bestå av ett begränsat antal parlamentariker med blott en företrädare för ettvarvt av de i utrikesnämnden representerade politiska partierna. Det kan vidare ifrågasättas, om icke dessa med hänsyn till berörda frågors ömtåliga natur borde avkrävas en tystnadsförsäkran motsvarande den som utrikesnämndens ledamöter har att avge.

Det fortsatta utredningsarbete rörande rikspolisstyrelsens verksamhet som anförtrots ambassadör Carl Lidbom kan förväntas bli slutfört under instundande april månad. Det kan antagas att detta kommer att beröra de samordnings- och organisationsfrågor som vi här tagit upp. I en efterföljande parlamentariskt sammansatt utredning kan ytterligare synpunkter komma att anläggas på frågan. De av oss anförda synpunkterna bör beaktas i detta sammanhang och vid därefter följande regeringsbeslut.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om informella kontakter mellan regeringskansliet och säkerhetspolisen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om säkerhetspolisens ledning,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rikspolisstyrelsens granskning av säkerhetspolisen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handläggningen av samordnings- och organisationsfrågor som berör rikspolisstyrelsen.

Stockholm den 21 mars 1989

Mot. 1988/89

Ju8

Rolf Dahlberg (m)

Ewy Möller (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Filip Fridolfsson (m)

Eva Björne (m)

Inger Koch (m)

Carl G Nilsson (m)

Göthe Knutson (m)

Anders Andersson (m)

Göran Ericsson (m)

Jerry Martinger (m)

Allan Ekström (m)